

JEDAN ZABORAVLJENI GROB.
PROF. DR JOSEF MOELLER (1848—1924)

Lavoslav GLESINGER

Nije nikakva rijetkost da koji veliki sin naše zemlje počiva u stranom svijetu, gdje je za života radio i stekao slavu. Takvih slučajeva ima u izobilju, a među njima ima i velik broj liječnika, rodom iz naše zemlje, koji su radili u tuđini i ondje završili svoj život.

Sasvim je osebujan grob o kojemu će ovdje biti govora i koji se nalazi na bjelovarskom groblju. U njemu počiva pepeo jednoga velikog učenjaka, porijeklom iz strane zemlje, koji nikada nije radio u našim krajevima, ali se istakao svojim radom u stranom svijetu, a s našom je zemljom bio povezan jedino rodbinskim vezama. Natpis na tom nadgrobnom spomeniku veli da ovdje počiva

Hofrat profesor dr Josef Moeller (1848—1924)

no današnjim Bjelovarčanima taj natpis ne kazuje gotovo ništa. Jedva ima u Bjelovaru još koji čovjek koji se sjeća staroga, simpatičnoga »Hofrata« (dvorskoga savjetnika) koji je posljednje godine svoga života proveo u ovom mirnom mjestu, daleko od velegradske vreve i buke, od fakultetskih intriga i društvenih konvencionalnosti, jednom riječi: daleko od velikoga svijeta. Bio je za života istaknut član Medicinskog fakulteta u Beču, redovni profesor farmakognozijske, učenjak svjetskoga glasa, čija mnogobrojna istraživanja imaju još i danas veliku vrijednost i čije ime do danas nije zaboravljeno: ono ne krasi samo tiho bjelovarsko groblje, nego se i u znanstvenoj literaturi još i danas ponekad citira. U nas, međutim, o Moellerovu životu i radu još nikada nije bilo govora, pa neka ovaj prikaz ujedno bude posvećen uspomeni na pokojnoga predsjednika našega društva, akademika prof. dr Jovana Tucakova, zaslužnog naučnog radnika na istom području kojemu je i Josef Moeller posvetio svoj život.

*

Josef Moeller rođen je 2. III 1848. u mađarskom gradu Pápa, ali se već rano preselio s roditeljima u Beč, gdje je polazio gimnaziju, a kasnije se ondje upisao na medicinski fakultet. Već kao gimnazijalac veo-

ma ga je zanimala botanika, pa kad je kao student medicine radio u laboratorijima fiziologa Brückea i eksperimentalnog patologa Strickera, gdje se je izobrazio u mikroskopskoj tehnici, posvetio se je strogo naučnim problemima botanike. God. 1873. promoviran je Moeller na bečkom medicinskom fakultetu za doktora medicine. Ali medicina ga nikada nije privlačila; njegov je interes i nadalje bio usmjeren u sasvim drugom pravcu.

God. 1874. umro je osnivač bečkoga Farmakološkog instituta, Carl Damian Schroff, a na njegovo mjesto bude izabran August Emil Vogl, jedan od veoma zaslužnih predstavnika farmakognozijske, koji je udario znanstvene temelje te struke. Spoznavši Moellerove sposobnosti, Vogl ga izabere već godinu dana nakon njegove promocije za svoga asistenta. Je Moeller kroz 10 godina kao naučni suradnik u šumarskoj pokusnoj Time je bio određen sav daljnji razvoj Moellerova rada. Pored toga radio stani u Mariabrunnu kod Beča. Iz toga vremena potječe veći broj Moellerovih radova iz šumarske struke, među ostalim njegovi radovi o komparativnoj anatomiji drva (1876) i njegovo monumentalno djelo o anatomiji kore drva (»Anatomie der Baumrinde«, Berlin 1882).

U to vrijeme pojavljuju se prvi Moellerovi radovi s područja farmakognozijske. Između god. 1882. i 1884. objavio je niz radova o američkim drogama, a i kasnije se bavi isključivo farmakognozijom. God. 1884. habilitirao se Moeller na bečkom medicinskom fakultetu, a dvije godine kasnije izabran je za profesora farmakologije i farmakognozijske u Innsbrucku. God. 1889. pozvan je Moeller za redovnog profesora farmakologije i farmakognozijske u Graz. Tu je nastavio svoje radove koje je započeo u Innsbrucku.

Kad se je Vogl god. 1904. zbog bolesti povukao, naslijedio ga je Moeller koji je god. 1908. postao redovni profesor na bečkom medicinskom fakultetu. Tu su god. 1904. razdvojena oba područja: odjel za farmakologiju preuzeo je poznati farmakolog Hans Horst Meyer, a odjel za farmakognozijsku povjeren je Moelleru. Tek god. 1939. osnovan je u Beču poseban farmaceutski fakultet na kojemu je i farmakognozijska našla svoje pravo mjesto. Ali tada Moellera više nije bilo među živima.

I za vrijeme svoje bečke djelatnosti objavio je Moeller niz naučnih radova iz svoje struke, a uz to je izdao i nova izdanja nekih svojih djela. Među mnogobrojnim Moellerovim djelima s područja farmakognozijske naročito se ističu slijedeća: »Mikroskopie der Nahrungs- und Genussmittel aus dem Pflanzenreich« (1886; 1. izdanje 1905), »Realenzyklöpädie der gesamten Pharmazie« (zajedno s E. Geisslerom, 10 svezaka, 1886—1891; 2. izdanje zajedno s H. Thomsom, 13 svezaka, 1904—1912), »Lehrbuch der Pharmakognosie« (1889; 2. izdanje 1906), »Pharmakognostischer Atlas« (1892), »Lehrbuch der Arzneimittellehre« (1893), »Leitfaden zu mikroskopisch-pharmazeutischen Uebungen« (1901).

Zbog slaboga zdravlja i smrti svoje supruge povukao se Moeller god. 1916. u mirovinu. Bilo mu je tada 68 godina. Prigodom njegova odlaska u mirovinu izdala je uprava Austrijskog farmaceutskog društva, čiji je Moeller bio začasni član, mali spomen-spis u kojemu su uvodno istaknute Moellerove zasluge za apotekarstvo: njegova borba protiv merkantilizma u farmaciji i njegovo nastojanje da pretvori farmaciju u naučnu struku.

koja će biti izjednačena s ostalim naukama. Osobito se ističu Moellerove zasluge za reformu farmaceutskog studija i za izobrazbu pomoćnog osoblja. Iza toga slijedi opširan opis Moellerova naučnog rada s najvažnijim biografskim podacima iz pera Moellerova nasljednika, tadašnjega docenta a kasnijeg profesora dr et. mr. ph. Richarda Wasickoga. Wasicky veli na kraju svoga prikaza: »Josef Moeller je bio jedan od velikana u carstvu svoje znanosti, sa svojim je talentima uvijek nastojao djelovati u korist te znanosti. Rezultati njegova rada nisu ostali ograničeni na usko područje njegovih kolega po struci, nego su našli put i u šire krugove. Svojim mnogobrojnim istraživanjima Moeller je stekao najveće zasluge za napredak farmacije i za opću dobrobit čovječanstva«.

Nakon svoga umirovljenja preselio se Moeller k svojoj kćeri Adeli koja je od god. 1896. bila udata za kotarskog fizika u Bjelovaru, dr Hermann Rotha. Tu u Bjelovaru provodio je Moeller mirne dane, pravi »otium cum dignitate«, okružen svojom mnogobrojnom unučadi i mnogim novostečenim prijateljima, bliskim po svojim stručnim interesima. Mnogo je saobraćao sa županijskim fizikom dr Vilimom Pejčićem i s gradskim fizikom dr Hermanom Fischerom (mojim pokojnim tastom!), a prijateljske su ga veze vezivale i s apotekarom mr. ph. Germanom. Bio je viđena ličnost u starom Bjelovaru, opće poznat po svojem šarmu i eleganciji, pravi »Hofrat«, koga su na ulici svi pozdravljali s najvećim poštovanjem.

U Bjelovaru je živio 6 godina, od god. 1916. do 1922. Tada se ponovno preselio u Graz, gdje je proveo posljednje dvije godine svoga života i gdje je i umro god. 1924. u 76. godini života. Njegovo je tijelo, po njegovoj želji, kremirano u gradskom krematoriju, a urna s pepelom prenesena je u Bjelovar, gdje je sahranjena na gradskom groblju.

EIN VERGESSENES GRAB.
PROF. DR. JOSEF MOELLER (1848—1924)

Lavoslav GLESINGER

Verfasser berichtet über das Leben und Wirken des hochverdienten Wiener Pharmakognosten Prof. Dr. Josef Moeller (1848—1924), der nach seiner Emeritierung 6 Jahre in Bjelovar (Kroatien) verbachte, wo seine Tochter mit dem Bezirksarzt Dr. Hermann Roth verheiratet war. In Jahre 1922 übersiedelte Moeller nach Graz, wo er zwei Jahre später starb. Seine Asche wurde auf dem Friedhof in Bjelovar beigesetzt, wo das Grab noch heute besteht.

SUSRETI S PRIJATELJEM JOVANOM TUCAKOVOM

Risto KOVIJANIĆ

Sa akademikom Tucakovim imao sam više susreta, u Beogradu, Kotoru, Budvi, Pančevu. Susretali smo se najviše na naučnim sastancima i simpozijima našeg Društva. Bili su to za mene radosni susreti, koji ostaju doživotno u sećanju. Uvek srdačno prijateljski i prisni, ozareni njegovom vedrinom i prijatnim humorom. Svojom neobičnom skromnošću i jednostavnošću, urođenom vedrinom duha, prisnim odnosima i drugarsko-demokratskim ponašanjem neodoljivo je privlačio ljude od prvog viđenja, pogotovo svoje učenike i slušaoce.

Voleo je ljude i sve što živi oko njega. Srodio se sa biljnim svetom, saživeo s njim. Ushitno se radovao raspevanom životu bilja i njihovim radosnim himnama Suncu, od skromnog krasuljka i vatrenog crvenog maka sa livada i plodnih njiva rodne mu Bačke, crvenog božura Kosova i srmenog pelina Lovčenskog masiva do stasitih zlatnih borova Zlatara i Zlatibora, vitih omorika planine Tare i snažnih eukaliptusa Boke.

Za narodni život i život bilja zainteresovao se u ranim svojim godinama. Kao dečko, u vreme prvog svetskog rata, prekinuo je osnovno školovanje, i morao da čuva stado na pašnjacima rodnog Čuruga, kao Mihailo Pupin na pašnjacima rodnog Idvora. Uživljavao se pomalo u pastirski život, slušao mnoge razgovore starih pastira. »Od njih sam — pričao je on — naučio da lekovitim biljem lečim stoku, jer je ona bila tada najveće blago. Zavoleo sam čobanski život i usmenu književnost narodnu«. Nastavio je školu u Novom Sadu, tada zvanom »Srpska Atina«. Presudnom opredeljenju znatno mu je doprineo njegov gimnazijski profesor Vasa Stajić, zaslužni pedagog i sociolog. Odatle je pošao stopama dva svoja velika uzora, Pančića i Cvijića. Na tom putu sve više i više obožavaće Vuka.

Neumorno i naporno, sa oduševljenjem i raspevanim srcem, grabio je preko naših polja i ravnica, preko brda i visokih planina, da pronade i prouči lekovito bilje, da od naroda čuje o »lekovitim travama« i »travarima«, o načinu narodnog lečenja; i da uzgredno zabeleži poneku narodnu izreku i priču. Stizao je vozilom, najviše na konju i peške kao Cvijić. Stalno je bio u živom dodiru sa narodom, kao Cvijić; i dobro se upoznao sa narodnim životom. I narod ga je zavoleo kao Cvijića. Tako je prokrstario skoro sve krajeve naše zemlje, ustalački i pregalački, oduševljeno i neumorno. I kad je dolazio na more radi »odmora«, on se nije odmarao.